

«Мистецтвом проти війни»

Кілька разів в році в залі Словацько-українського культурного та інформаційного центру в Пряшеві по вул. Янка Бородача відбуваються виставки художніх творів

▲ Під час відкриття виставки. Виступає Мирослав Цаповчак.

різних жанрів, різних авторів при різних нагодах – ювілеїв творців, спрямування теми творів до певних річниць чи подій в країні, або й за її межами.

Мабуть, не було задумом жодного художника на території сучасної Європи працювати над темою війни, емоції, які така подія приносить, чи жертв події, яка відбувається в цьому столітті в тісному сусідстві з нашою країною, в національно спорідненій країні – в Україні.

Незвичайною була зустріч пражської публіки 5-го квітня цього року з художніми творами, які виникли якраз в ситуації, коли на Україну напав російський агресор 24 лютого 2022 року. Тут відбувся вернісаж 32 картини із загальної кількості 85 робіт майстрів пензля, творів різної техніки, художнього стилю чи теми з кількох країн, презентованих в рамках міжнародного проєкту «Мистецтвом проти війни», що є відповіддю на агресію Росії проти України.

Авторами проєкту є митці, які були змушені покинути Україну. Їх об'єднала одна ідея – висказати своє ПРОТИ засобом, яким вони володіють, який здатний говорити за всіх, хто стоїть на обороні України проти ворога.

Проєкт ініціював і його гарантом є викладач образотворчого мистецтва в Михалівцях PaedDr.

Мирослав Цаповчак, родом зі села Рокитів коло Гуменного. Тут він створив умови для своїх друзів з України, яких запізнав як учасників численних пленерів в Україні, тоді ще мирній.

Коротко після початку війни в Україні, 12 березня 2022 року до Словаччини приїхали київські художниці Наталія Борисова та Тетяна Ілляхова, а через два дні до них приєдналися митці Михайло Довгань та Аліна Славгородська з Тульчина.

Тут вони проживали та творили протягом 40 днів. М. Цаповчак організував для них теж кілька цікавих поїздок по Словаччині і за кордоном, щоб забути на страхіття війни в Україні, оглянути красу навколишньої природи, що теж занесли у свої малюнки. Згодом до згаданого проєкту приєдналися своїми творами далі художники: з Польщі Йоанна Топольська-Уляш, Гося Твардзік-Вілк, зі Словенії Райко Ферк, з України Андрій Чебикін, Іван Дідик, Наталія Дідик, Жанна Шевченко, Костянтин Чернявецький та зі Словаччини Юрай

Ткачик, Людвіт Шевчік та Ева Лоренцова.

Показані на виставці художні полотна не зображують військові операції, не виявляють жахи, страхіття війни. Вони ніби заспокоюють стривожену людину, відбивають від неї картини боїв, підкреслюють та вповні кореспондують зі загальною темою проєкту «Мистецтвом проти війни».

Міжнародний проєкт «Мистецтвом проти війни» триватиме до перемоги українського народу над російськими окупантами і завершиться виставкою в Національній академії мистецтв України в Києві.

Ева ОЛЕАР.
Фото Івана Тільняка.

родного художника України Михайла Довганя «Козак Василь». Це портрет оперного співака Василя Сліпака, який 11 років був солістом Паризької опери. У 2014 році, після окупації російською армією частини сходу України, він залишив кар'єру оперного співака і пішов добровольцем захищати свою країну. У 2016 році загинув від кулі російського снайпера на Донбасі. Це було основною ідеєю того, що складовою частиною виставки є каска, покладена у прозору коробку, до якої присутні на виставці можуть подарувати гроші, які будуть передані конкретним родинам полеглих воїнів з Тульчинського району Вінниччини в Україні.

Перша виставка цього проєкту відбулася 20 квітня минулого року в будинку культури в Рокитові.

До 12 серпня минулого року створені роботи експонувалися в Міській галереї Михаловець, потім від 15 лютого 2023 року до кінця місяця березня в СНМ – Музеї української культури у Свиднику.

В Пряшеві виставка потраває до 8-го травня ц.р., а після буде експонована у місті Кросно в Польщі.

Усі картини художників, які беруть участь у проєкті «Мистецтвом проти війни», хочуть виставити на аукціон, а виручені кошти будуть спрямовані на допомогу постраждалим українським родинам.

70 років тому вийшов перший номер журналу «Дукля»

Журнал «Дукля» – наша гордість. Від самого початку він став символом нашого поступального розвитку, нашого зростання і відродження українського національного самоусвідомлення на наших історичних теренах.

Перший номер журналу з'явився напровесні 1953 року як кварталник, з 1966 року журнал вже виходив як двомісячник.

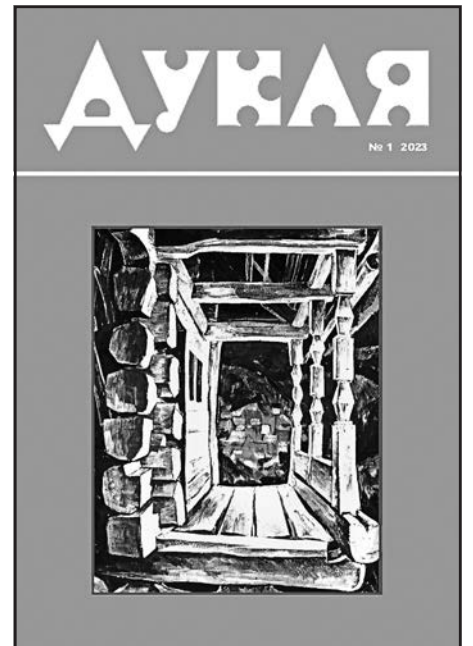
Журнал був призначений для презентації творчості українських письменників Пряшівщини – поезії та прози, а також літературно-критичних статей і рецензій, статей з питань мистецтва. Це завдання журнал послідовно виконував на протязі всього свого існування.

В історії журналу були періоди піднесення, але був і час падіння.

Ось як бачить в ретроспективі розвиток журналу головний редактор, прозаїк Іван Яцканин:

«Коли йде мова про другу половину 60-х років, то «Дукля» згадується у зв'язку з тим, якою мірою вона публікувала твори українських дисидентів або письменників, яких у той час в Україні не друкували. Згадуючи цей період, вже майже з ностальгією прозвучить фраза, що у Києві в бібліотеці стояла черга за «Дуклею». Але постійно повертатись до цього епізоду – це своєрідна болісна туга, яка не дозволяє нам розмірковувати над тим, як період «Празької весни» конкретно вплинув на літературний процес українців Чехословаччини. Треба визнати, що у цей час, наприклад, рівень літературної думки на сторінках журналу підняли зокрема празькі українці. З їхньої ініціативи заговорилось і про авторів, яких раніше і мовчки не згадували. Йдеться про таких письменників, як Олександр Олесь, Наталена Королева, Володимир Винниченко, Дмитро Фальківський, Богдан Ігор Антонич та інші, твори яких незадовго книжка ми з'явилися у Словацькому пе-

дагогічному видавництві, відділі української літератури в Пряшеві й викликали неабиякий резонанс в українському світі. У часи «нормалізації», але й пізніше «Дукля»

стає аж занадто заполітизованим літературним журналом. Деякі номери цього періоду – це не літературна, але політична трибуна. Художні твори, публіцистика, навіть художнє оформлення ввібрали в себе заполітизовану задушливу атмосферу, яка запанувала у суспільстві.

Суспільно-політичні зміни на початку 90-х років доторкнулись подальшого існування журналу. До того часу літературно-мистецький та публіцистичний журнал «Дукля» був органом Культурного союзу українських трудящих Чехословаччини, у 1991 році стає органом Спілки українських письменників Словаччини. І хоча у той час звучали застережливі голоси, мовляв, журнал пропаде, зникне, коли він потрапить під Спілку. Отакі застереження не виправдали себе. Журнал існує.»

Сподіваємось, що журнал і в даліших роках і десятиліттях нестиме добре ім'я про українців Словаччини й буде постійно присутній в орбіті світового українства.

-мі-

Писанки з Писаної

вол сонця і відродження, відоме багатьом народам, серед них і слов'янам, серед яких були поширені різні обряди та вірування, зв'язані з яйцем, посідають провідну роль у всіх обрядах весняного періоду, з нею пов'язували щастя й багатство. Вони були своєрідним відображенням весни – краси природи. На них зображали певні символи, які охороняли людину від нещастя. Писанка, згідно з повір'ям, мала охоронити господарство від стихійного лиха...

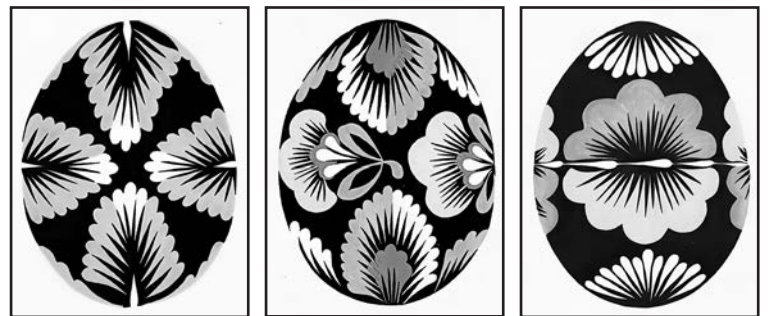
Яйце є обов'язковим компонентом ритуальних страв великодньої обрядовості, з яких починали трапезу, їм приписувалась магічна сила плодючості.

В кожному традиційному осередку виробилися й утвердились певні художньо-стильові особливості. У кожній писанкарки сформувалися свої відмінні риси рисунків, своя гармонія барв, індивідуальний почерк.

До таких своєрідних і цікавих локальних осередків належить село Нижня Писана на Свидниччині, де працює одна з провідних працівників орнаментального писанкового розпису Ірина Чверчко, писанки якої мають виключно свій місцевий колорит, який не можна переплутати чи ототожнити з іншими локальними орнаментальними взірцями. Її улюблені зображувальні мотиви входять своїм корінням у місцеву флору. Її фітоморфні – рослинні орнаменти виникають на основі інспірацією природи – розпис великодніх писанок складною традиційною восковою технікою – технікою багатокольорового фарбування та оновлення вже призабутих рослинно-листяних орнаментальних мотивів, що представляють локальне декоративне писанкове мистецтво, що представляють писанкову майстерність

Із старовинних часів яйце – символ нового життя, весни, родючості. Люди вірили, що яйце – жива істота, таємнича і незрозуміла. Так само і крашанка (однокольорове яйце). Її культ, як сим-

села Нижня Писана на Свидниччині. Кожний її орнамент, кожна її композиція – оригінальні і неповторні. Форми природи вона піддає декоративному спрощенню – стилізації, рівномірно розкладеній по всій площині курячого яйця і тому кожен декор, кожна композиція – оригінальні і своєрідні.

Найбільш типовими фарбами в писанковій творчості Ірини Чверчко є жовтий, яскраво-червоний, блакитний кольори, які мають теплий відтінок і є символом втілення радості, весни, краси, є символом вродливості, здоров'я

і родючості. Її писанки відзначаються сердечною простотою, щирістю, невимушеністю і поетичною неповторністю. Своє мистецтво демонструвала на виставках писанок, які від 2000 року експонувалися в Музеї української культури у Свиднику. Сьогодні, коли вже зір слабшає, вона все ж таки не покидає своєї улюбленої справи – оздоблювання великодніх писанок. Свій досвід і вміння прищеплює своїм онучці, яка досягла в ньому помітних успіхів. А воно так і має бути...

Йосиф ВАРХОЛ.
Рисунки Івана Губика.

Вигорлатський музей в Гуменному у рамках супровідної програми 31-ї Міжнародної виставки писанок «Карпатська писанка 2023» запросив широку громадськість на Великодній писанковий ярмарок з можливістю авторського продажу та купівлі писанок у музеї.

ВЕЛИКОДНІЙ ПИСАНКОВИЙ ЯРМАРОК

Ярмарок писанок у Вигорлатському музеї проходить у неділю та понеділок (2 та 3 квітня). У святковий день широка громадськість відвідала каштель в

другій половині дня, в понеділок з 10:00 до 12:00 така можливість була надана школярам. Більшість з них забрали додому тендітну великодню прикрасу – за два дні було продано до 400 писанок. Першими відвідувачами та покупцями стали учні 2 А, В і С класів Основної школи ім. Дарговських героїв.

У залі Галереї Ореста Дубая відвідувачі мали змогу насолодитися екскурсією міжнародною виставкою писанок «Карпатська писанка 2023». Наразі в музеї експонується понад 1 040 писанок зі Словаччини, України, Польщі, Чехії та Угорщини. У виставковій презентації

тації представлена старовинна писанка 16 століття у вигляді репліки писанки, знайденої під Києвом, яка з 2017 року є частиною постійної колекції Вигорлатського музею. Найбільша виставкова колекція складається з понад 380 писанок з усіх регіонів України, які були передані музею спеціалізованим Музеєм писанки Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського в українському місті Коломия.

Виставка «Карпатська писанка 2023» та виставка живопису «Запрошення» відкриті для відвідувачів щодня (крім святкових днів) у залі Галереї Ореста Дубая та виставкових просторах Вигорлатського музею до 30 квітня 2023 року.

Маріан ШКУБА,
Гуменне.

(Закінчення. Початок в №№ 5 і 6 за 2023 рік)

В 60-80-их роках повторювалися хвилі арештів, судові процеси та ув'язнення українських діячів Л. Лук'яненка, В. Чорновола, В. Стуса та інших, сталося загадкове вбивство композитора В. Івасюка, проводилась політика «злиття націй» і подальша русифікація. Все це викликало спротив і національне усвідомлення серед дедалі ширшого кола людей, що нарешті призвело до проголошення незалежності України.

І після розпаду СРСР у 1991 році Російська Федерація не перестала намагатися впливати на розвиток подій в Україні, яка відновила свою державність. Росія підтримувала економічну залежність України, запроваджуючи експортні обмеження та завищені ціни на енергоресурси. Росія також намагалася впливати на політичну ситуацію в Україні, підтримуючи відповідні політичні сили та втручаючись у внутрішні справи країни.

У 2014 році Росія анексувала Крим та підтримувала війну на сході України, надаючи фінансову та військову допомогу бойовикам. Ці дії Росії були засуджені більшістю країн світу, однак не зупинили її в агресивних діях.

Повномасштабна російська агресія у лютому 2022 р. повила до зміцнення національної єдності громадян України. Для збереження територіальної цілісності країни та її незалежності в Україні був єдиний вихід – зі зброєю в руках виступити проти агресора. Україна в своїй боротьбі отримує підтримку з боку цивілізованого світу, який хоче миру на цій планеті. Однак миру не можна досягнути без того, щоб дотримувалося міжнародне право. Україна має право «на індивідуальну або колективну

Об'єднання сил для відновлення миру і безпеки у світі

самооборону, якщо відбудеться збройний напад на Члена Організації (Стаття 51 Статуту ООН). Мир можна досягнути, якщо примусити агресора дотримуватися міжнародного права. Спосіб досягнення миру в Україні дуже влучно сформулював Генеральний секретар НАТО Енс Столтенберг, який сказав: «Якщо Росія перестане воювати, буде мир. Якщо Україна перестане воювати, вона перестане існувати як незалежна держава».

Україна як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава хоче іти шляхом цивілізованого світу. Нічого іншого, ніж дотримування і виконання міжнародного права і принципів ухвалених міжнародними організаціями та установами не пропонує «Мирний план Зеленського». В його основі є побудова архітектури безпеки на євроатлантичному просторі, включаючи гарантії безпеки для України, радіаційна та ядерна безпека, продовольча, енергетична та екологічна безпека (пункти 1-3, 8, 9), відновлення територіальної цілісності України та підтвердження її кордонів Росією відповідно до Статуту ООН, виведення російських військ та припинення бойових дій, звільнення всіх військовополонених і депортованих (пункти 4-6), правосуддя і справедливість, включаючи створення спеціального трибуналу для судового переслідування російських воєнних злочинців (пункт 7) та підтвердження закінчення війни, включаючи документ, підписаний всіма залученими сторонами (пункт 10). Цей план було підтримано Генеральною Асамблеєю ООН в резолюції

«Про справедливий і сталий мир в Україні», прийнятій 24 лютого 2023 року. За резолюцію, подібно як і в березні 2022 року, проголосувала 141 з 193 країн-членів ООН, тобто майже три чверті (73%) головної міжнародної організації, 7 висловилися проти, ще 32 утрималися, що свідчить про триваючу підтримку України переважної більшості її членів.

Геополітика і її вплив на мир і безпеку у світі

Не тільки Російська імперія намагалася захоплювати чужі території. Свої колонії в різних частинах світу мала Британська імперія та й інші європейські країни. Та нарешті настав час деколонізації і кожний народ прагне своєї незалежності. Без успіху завершилися спроби воєнною силою французів і американців вирішити ситуацію у В'єтнамі, чи СРСР та США в Афганістані. На жаль, ідеальної країни чи системи не існує. Економічні системи, орієнтовані на використання капіталу, показують спроможність підвищувати світову продукцію, але виявляють слабкість при забезпечуванні соціальної справедливості поодиноким верствам населення. І в демократичних країнах існує, в більшій чи меншій мірі, корупція політиків і чиновників. Винятком не є і Україна

Людство приречене до того, аби знайти і забезпечити цивілізовані способи розв'язувати міжнародні суперечки мирними засобами, вирішувати складні економічні, соціальні, екологічні чи гуманітарні проблеми.

Після повномасштабного

вторгнення Росії в Україну значно посилилася інформаційна війна. Від кінця 2-ї світової війни не було стільки жаху і вся світова спільнота, політики, журналісти і звичайні люди намагаються розібратися в причинах, які довели до такого стану. З різних сторін з'являються повідомлення, які реагують на ситуацію і шукають винних. Хоч агресія здебільшого засуджується, погляди на її причини і способи вирішення часто протилежні. На відміну від минулого, в масмедіальному просторі інформації достатньо і поширюються вони дуже швидко. Чим більше інформації, тим важче в них розібратися. Зразу треба сказати, що абсолютно правдиве тлумачення ситуації, тим більше причин, які до того вели, не існує. Сьогодні світ глобально пов'язаний і інтереси поодиноких акторів на світовій арені відмінні, тому і з точки зору цих інтересів їх становища потрібно оцінювати. Кожен з нас завантажений суб'єктивним поглядом, який нам часто перешкоджає приймати правильні висновки. Щоб все-таки знайти правильний підхід, можемо рухатися двома головними шляхами. Перший шлях веде до перевірки фактів або хоч би джерела їх походження. В просторі інтернету таких можливостей багато. Другий шлях полягає в логічній оцінці того, що твердять інші. Тим же хочу сказати, що і до моїх позицій має ставитися критично і аналізувати їх за своєю логікою.

Аналізуючи історичні події, бачимо, що спроби не чинити опір агресорам «заради миру» не заспокоюють агресора, навпаки ще більше заохочують до дальших агресивних дій.

Так це було в 1938 р. в Мюнхені, коли у ситуації погрози з боку А. Гітлера розпочати війну прем'єр-міністр Великої Британії Н. Чемберлен, прем'єр-міністр Італії Б. Муссоліні та прем'єр-міністр Франції Е. Даладье пішли на умиротворення агресора, однак це війну не зупинило, а поширило, внаслідок чого постраждали десятки мільйонів людей.

Подібно перед війною 1994 р. в Чечні, коли президент Джохар Дудаєв попереджав: якщо не зупинити Росію в Чечні, світ чекає нова російська загроза, нова війна та нове кровопролиття. На заході та на т. зв. «Ісламському» сході слова Дудаєва пропустили повз вуха і продовжили загравання з Росією, розраховуючи на те, що, наситившись чеченською кров'ю, Москва заспокоїться.

РФ продовжувала свої агресивні дії і в новому тисячолітті. Російсько-грузинська війна 2008 року була перша війна в історії, в якій з військовими діями збіглася кібернетична та інформаційна війна. На Заході і тоді не зробили відповідних висновків і російські міжнародні відносини майже не постраждали.

Анексія Криму у 2014 році не була визнана демократичним світом, але і не викликала рішучих кроків проти РФ. Це спонукало її до дальших агресивних кроків спочатку на Донбасі, а потім і до повномасштабного вторгнення на територію України. Лише рішуча відсіч українських збройних сил за визначної військової та економічної підтримки понад 50 країн зупиняє агресора, примушує його відступати аж до звільнення всіх окупованих територій, включно з Кримом і поведе до завершення перемоги.

Іван БАЧА.

▲ Учасники бесіди.

Бесіда про книгу Віктора Боднара

У вівторок, 28 березня 2023 року, в Бардієві відбулася бесіда про книгу Віктора Боднара «Méty, rozlety aj pády» (Мети, польоти і падіння).

Члени двох базових організацій Союзу жінок Словаччини в Бардієві № 21 і 23 зустрілися у вівторок, 28 березня цього року, щоб поговорити

творчою працею журналіста, редактора і публіциста для молоді та дорослих створила неминучі цінності, які ніколи не повинні бути забутими.

На більш ніж 630 сторінках книжки майстерно відображені моменти з життя героя, який мужньо протистояв випробуванням під час війни, не шкодуючи свого життя, але він також показує непохитне бажання жити в мирі.

Книга є цінним документом доби. Вона різноманітна за жанром, поділена на дев'ять частин і розповідає про основні віхи життя Віктора Боднара, містить художні нариси про людей і природу, а також його вірші, радіоп'єси, телевізійні та радіодіабати, газетні статті та свідчення сучасників. Книга завершується його найвищими військовими нагородами та фотодокументацією.

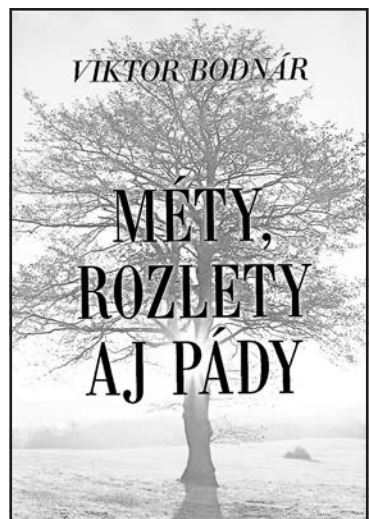
Донька Віктора Боднара дуже емоційно і цікаво розповіла про батька, зануривши присутніх в історію. Не обійшлося і без сліз розчулення від зачитаних уривків та автентичного запису голосу Віктора Боднара.

про книгу Віктора Боднара «Віктор Боднар, «Méty, rozlety aj pády» (Мети, польоти і падіння), яку написала за записами батька його дочка Аліца Фецькова, директорка готелю «Артін» в Бардієві.

Віктор Боднар походив з мальовничого прикордонного села Убля на Снинщині. Був публіцистом, журналістом і редактором, репортером і кореспондентом словацьких газет, головним редактором українського журналу для шкільної молоді «Веселка» та співробітником Українського радіо в Пряшеві. Писав п'єси, вірші, готував радіоінтерв'ю, записував народну мудрість, але головне – особисті спогади, які пережив як учасник Другої світової війни. Як лейтенант 1-ї Чехословацької окремої танкової бригади і командир взводу, він пройшов довгий бойовий шлях з Бузулука до Дольної Лготи біля Острави. Там він був важко поранений і втратив одне око. Мав звання підполковника запасу. Він пережив тяготи ГУЛАГу, холод і голод, але не відмовився від волі жити. Він любив рідну землю, свою сім'ю, рідне село, природу, сусідів, любив близьких, любив працю, цінував мирні цінності, дружбу, чесність і справедливість.

Через його доньку, Алісу Фецькову, учасники зустрічі познайомилися з долею дорожньої людини, яка не лише присвятила своє життя боротьбі за мир, але й своєю невтомною

Віктор Боднар помер у 1990 році. На знак пошани вдячні жителі відкрили йому меморіальну дошку на будівлі Сільського уряду в Ублі.

Ірена Пастирчакова, голова Первинної організації Союзу жінок Словаччини, та Терезія Янікова, ініціаторка бесіди, подякували авторці книги Аліці Фецьковій за дуже цікаву дискусію та побажали їй міцного здоров'я і сил у роботі та особистому житті.

Марія ГМІТЕР.

▲ Організаторки бесіди (зліва): Терезія Янікова, авторка книги, дочка Віктора Боднара, Аліца Фецькова, Ірена Пастирчакова.

Сторінки минулого (77)

ВЕЛИКИЙ ШАРИШ – VEĽKÝ ŠARIŠ – (окр. Пряшів)

Перша письмова згадка про місце – з 1217 року. Історичні назви: Sarus (1217), Sarusd (1247), Saagos (1262), Naag Sarus (1351), Welky Sariss (1773), Welky – Sšaris (1786); по-мадярськи: Nagysáros.

Великий Шариш пов'язують з існуванням Шариського замку (12 – 13 ст.), отже це було спочатку підзамкове поселення. Шариський замок був єдиним королівським замком, резиденцією угорських правителів у Шариші. У замку була зосереджена адміністрація жупи. У 1434 році його зайняв капітан Їскара Матей з Кнежіць. У 2-й половині 15 століття його власником був Ян Перені. У 1660 році він був частково зруйнований випадковим вибухом, у 1687 році його підпалили і зруйнували. На замку проживав Бела IV в 40 – 50 рр. 13 ст. Замок був побудований для контролю дороги південь – північ.

Ф. Уличний в «Історії заселення Шариша» пише, що Великий Шариш існує, очевидно, з 9 століття і належить до найдавніших слов'янських або словацьких поселень в регіоні. Припускає, що храм у Великому Шариші міг бути вже в 11 ст., а католицький костел існував ще до 1248 року. У 1262 році місцева парафія стала резиденцією Шариського віце-архієпископа та церковним осередком Шариського комітату. У 1274 році задокументовано августинський монастир, який діяв як місце поклоніння до кінця 14 століття (монахи могли прибути з Польщі). Августинці діяли тут до половини 16 ст., до реформації. Кінцем першої половини 13 століття після Пряшева (перша письмова згадка в 1247 р.) оселилися у Великому Шариші та Сабінові саксонські переселенці. У 1299 році Великий Шариш став вільним королівським містом. В 1828 році Великий Шариш мав 378 будинків і 2792 жителів. У 1856 ро-

ці тут побудували паровий млин.

Історик Ф. Уличному була відома середньовічна угорська *Люкстрована хроніка (Chronicon pictum, Marci de Kalt, Chronica de gestis Hungarorum)*. Вона містить таку інформацію про Шариш: «... Tandem sepelierunt corpus in proprio monasterio in Sarusus...», т. е. «... Нарешті вони поховали тіло у його власному монастирі в Сарусі (Шариші)...». Історик пропонує таку розгадку про монастир. Пише, що в 60 – 70 рр. 13 ст. в «місцевому костолі служив священник Іпполіт (Hypolit)». Храм був засвячений апостолові Якову. Припускає, що ранньоготичний костел другої пол. 13 ст. не був першим, але за чергою другим. Він так і пише: за-свячення храму Якову сигналізує, що храм існував ще до 11 ст. І тут дає свою відповідь на інформацію з хроніки: «Ak by bol totiž vznikol z iniciatívy uhorského kráľa v 11.–12. storočí, zaiste by ho zasvätili niektorému z maďarských, arpádovských svätcov, napr. sv. Štefanovi kráľovi, sv. Imrichovi, alebo sv. Ladislavovi, ako sa to stalo pri viacerých šarišských kostoloch.»

Старовинний монастир знаходився під Шариським замком. Пізніше тут була побудована каплиця. У 2003 році під час земляних робіт між Великим Шаришем і Медзанами археологи виявили фундаменти великого старовинного кам'яного монастиря. Монастирські будівлі були надзвичайно високими, стіни сягали 140 сантиметрів заввишки в основі (див. «Archeológovia objavili kláštor augustiniánov», Pravda, Bratislava, 20. 6. 2003, tiež v *Život Cirkvi*, Bratislava, 26 (2003) str. 4).

Книжка «Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatská (9. – 18. storočie)» (2004) друкує і таку частину латинського тексту про поховання в Шариші, який в перекладі звучить так: «... Він був безжалюбно вбитий у старій печері. Його тіло поховали поруч із церквою біля села. Через кілька років його відкопали з могили. Виявилось, що простирadlo і одяг загиблого не пошкоджені, а

поранені місця (на нетлінному тілі) загоєні». Автори приходять до висновку, що нетлінність є ознакою святості і мова могла йти про Авву (= ігумена) монастиря Самуїла за походженням із роду Арпадів, рід яких вважають слов'янським.

Тут міг існувати монастир східного обряду, а отже тут могли бути віруючі східної церкви, якими були русини.

Місце поховання у Великому Шариші може вказувати на те, що Угорщина на той час була в орбіті східної церкви: перший угорський король Іштван (Стефан I) був хрещений у Візантії, угорський королівський престол був у родинних зв'язках з київськими князями. Всередині династії йшло протистояння Схід – Захід. На переконання авторів, Самуїл був первородним сином св. Стефана від його першої дружини Гізели.

На час появи географічно-історичного лексикону (1786) пряшівчанина Яна Матея Корабинського, Великий Шариш зазначений як римо-католицьке місто (стор. 655 (676), належить до великих ринкових міст, йшла жвава торгівля з Пряшевом, тут жили сукнороби і кравці.

Деякі автори пробують витлумачити походження назви Шариш від первісно писаного «Sarus» – «Зарус», що значить «За Рус», замок, що є за руською межею. Згадуючи замки, не можна обійти мовчачкою, що власником недалекого Маковицького (Зборівського) замку певний час був польсько-український магнат Януш (Іван) Острозький, якого згадує і будитель Олександр Павлович, а пісня «Коли мурували білу Маковицю» говорить про тяжке життя страдниць-вдові при будівництві Маковицького замку. Словацькі історики локалізують вежу Списького замку як можливе місце перебування галичанина Владислава Ярославича: «...k tejto stavbe sa viaže aj prvá nepriama písomná zmienka o hrade z roku 1209, hoci niektorí z historikov dávajú uvedenú vežu do súvislosti dokonca so staršou správou o úteku haličského grófa Vladislava Jaroslaviča v roku 1190 z väzenia v akejsi bližšie nevedenej veži v Uhorsku.» (Miroslav Plaček, Martin Bóna, Encyklopédia slovenských hradov. Slovart. Bratislava 2007).

Сьогодні на Шариському замку йдуть реставраційні роботи. Місто під замком – Великий Шариш, за переписом населення 2021 року майже повністю однорідне.

Із загальної кількості 6 471 жителя абсолютна більшість – словаки (6 181), лише незначна частина з них зголошується до русинів (22 особи), українців (39), мадярів (2), ромів (69), чехів (24), німців (6), поляків (4). Живуть тут болгари (1), сілезійці (1), італійці (4), англійці (2), французи (5), іншої національності (6), у 104 осіб не було встановлено національну приналежність.

Строкати показники щодо релігійної приналежності: 981 – особи без релігійної приналежності, 4 578 римо-католики, 178 євангеліки а. в., 393 греко-католики, 8 реформати, 77 православні. Богослужби для місцевих греко-католиків відбуваються в будинку Миського уряду. Місцева парафія є філіалом Сидльсько 3. Православні відвідують храм у Пряшеві. З-поміж дальших релігій: єговісти (5), методисти (2), християнські збори (8), апостольська церква (19), церква братська (24), адвентисти сьомого дня (12), 1 особа належить до єврейської общини, 4 особи заявили належність до буддистів, належність до інших чи інших точно невстановлених християнських общин заявили 5 осіб, до поган – 2 особи, ad hoc рух – 14 осіб, 12 іншої релігійної приналежності, у 148 осіб не було встановлено релігійну приналежність.

-мі-

Київ – це Русь, а не Росія

Польський президент Анджей Дуда заявив, що Київ – це Русь, а не Росія. Відповідну заяву Дуда зробив під час зустрічі з президентом Латвії Егілсом Левітсом. Президент Польщі заявив, що Путін відновив російський імперіалізм та фальшує історію.

Росія не має стосунку до Київської Русі

Дуда пояснив, що Кремль заявляє, що буцімто Київ – це «російське місто», однак уникає того факту, що столиця України була центром середньовічної держави Київська Русь. Натомість Росія до Київської Русі не має жодного стосунку.

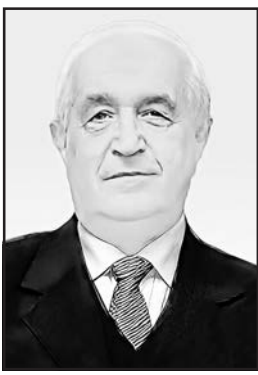
Історично Київ був Руссю. Русь – це не Росія. І про це варто пам'ятати. Поляки це дуже добре знають з історії – всі, хто старанно вивчав історію, всі, хто глибоко вивчав середньовічну історію, – що була Червона Русь, Київська Русь та інші утворення, – наголосив Дуда.

24 канал.

https://24tv.ua/duda-poyasniv-putinu-shhokiyiv-tse-rus-ne-rosiya_n2249030

▲ Віктор Боднар. Під час зустрічі з генералом армії Людвіком Свободою.

Василь Гула

3 Бурдівка надійшла смутна вістка: 27 березня помер педагог, громадсько-політичний діяч Василь Гула.

Василь Гула народився 26.1.1939 року у Крайній Полянці Свидницького округу у селянській родині. Після закінчення гімназії у Свиднику (1958) продовжив навчання на Пряшівському філософському факультеті УПІШ (1962). Д-р (1983), кандидат історичних наук (1987). Учителював у Бурдівці (1962-73), там же завідував відділом шкільництва ОНК (1973–88), голова ОНК (1988-89), учитель Торговельної академії (з 1989).

Останніми роками Василь Гула був директором канцелярії приматора Бурдівки. Через великий особистий вклад у розвиток міста він у 2018 році став лауреатом Премії приматора міста.

Василь Гула розгортав активну діяльність в Культурному союзі українських трудящих, один виборчий період був членом Президії ЦК КСУТ (1987-89).

Василь Гула присвятив своє життя вихованню молодого покоління і в міру сил і можливостей підтримував розвиток існуючого на той час на території Бурдівського округу українського національного шкільництва і культури.

Вічна йому пам'ять!

-мі-

Календар

1.5.1953 р. – розпочалися систематичні трансляції Чехословацького телебачення (70).

2.5.1848 р. – в Галичині було засновано першу політичну організацію галицьких українців – Головну Руську Раду (175). Рада створила національну гвардію, а на Підкарпатті для боротьби з угорськими загонами – народну самооборону і батальйон гірських стрільців.

2.5.1998 р. – помер педагог, коменіолог Андрій Чума (25). Народився 30.12.1927 р. в Чабинах Меджилабірського округу.

3.5.1873 р. – помер український поет Степан Руданський (150). Народився 6.1.1834 р. 4.5.1898 р. – народився в Брусиці Стropківського округу священник, педагог Микола Капішинський (125). Помер 14.6.1961 р.

6.5.1933 р. – народився в Ублі Снинського округу педагог, культурно-освітній діяч Юрій Железник (90). Помер 6.12.1992 р.

6.5.1968 р. – голова КДБ Юрій Андропов звернувся до ЦК КПРС з листом, у якому охарактеризував роман Олеса Гончара «Собор» як «політично шкідливий» (55).

7.5.1833 – народився Йоганн Брамс, німецький композитор, піаніст, диригент (190). Помер 3.4.1897 р.

7.5.1978 р. – помер лікар-мікробіолог, один із засновників Інституту медичної мікробіології проф. МУД-р Ладислав Дубай, кандидат наук, декан медичного факультету УПІШ в Кошицях (45). Народився 31.3.1916 р. у Великій Полянці Снинського округу.

8.5.1903 р. – народився у Станчі церковний діяч, настоятель у Вишній Яблїніці, Гостовицях, Ольці і Чабинах Георгій Парнагай (120). Помер 6.3.1961 р.

10.5.1848 – Головна Руська Рада у маніфесті заявила про єдність усього 15-мільйонного українського народу і підтримала національні права всіх поневолених народів Австрійської імперії (175). ГРР вимагала поділити Галичину на дві окремі адміністративні одиниці: східну – українську і західну – польську; об'єднати в одну провінцію українські землі – Галичину, Буковину і Закарпаття; викладання в школах та видання урядових розпоряджень вести українською мовою.

10.5.1908 р. – народився у Вісло в Угорщині педагог, культурно-освітній діяч Георгій Бобак (115). Помер 6.7.1983 р.

13.5.1888 р. – помер поет, учений, громадський діяч Яків Головацький (135). Народився 17.10.1814 р.

13.5.1933 р. – покінчив життя самогубством Микола Хвильовий (Фітільов), український прозаїк, поет, публіцист, громадський діяч, один з основоположників післяреволюційної радянської української прози. Автор літературного гасла «Геть від Москви! Даеш Європу!» (90). Народився 13.12.1893 р.

14.5.1993 р. – помер педагог, фізик доц. Іван Веме, канд. наук (30). Народився 24.10.1934 р. в Кленовій Снинського округу.

15.5.1893 р. – помер український поет, народознавець Іван Манжура (130). Народився 1.11.1851 р.

15.5.1873 р. – народився гетьман України, один з лідерів та ідеологів монархічного

гетьманського руху ідеологів Павло Скоропадський (150). Помер 26.4.1945 р.

16.5.1848 р. – народився у Вишній Ольшаві Стropківського округу юрист Адольф Лукач (175). Помер 25.5.1924 р.

16.5.1968 р. – помер український прозаїк Лука Дем'ян (55). Народився 6.6.1894 р.

17.5.1908 р. – народився український письменник Леонід Первомайський (115). Помер 9.12.1973 р.

17.5.1923 р. – народився в Руській Порубі Гуменського округу учитель, громадський діяч Дмитро Шляхта (100). Помер 30.5.1993 р.

17.5.1933 р. – помер священник, віце-ректор Пряшівської єпископської богословської семінарії Павло Петрик (90). Народився 13.9.1904 р.

20.5.1963 р. – померла поетеса, педагог Марійка Підгірянка (60). Народилася 29.3.1881 р.

17.5.1918 р. – народився в Камійонці Старолубовнянського округу учитель, громадсько-політичний діяч, перший секретар ЦК КСУТ Степан Лихвар (105). Помер 22.8.1982 р.

18.5.1923 р. – розпочалися регулярні передачі Чехословацького радіо (100).

21.5.1893 р. – народився в Руському Грабівці Собранецького округу політичний діяч Іван Мандок (130). Помер 8.12.1941 р.

21.5.1903 р. – народився в Нягіві Меджилабірського округу політичний діяч, голова Української Народної Ради Пряшівщини Василь Караман (120). Помер 25.12.1961 р.

21.5.1993 р. – помер актор УНТ Юрій Якуб (30). Народився 18.4.1932 р. у Снакові Бурдівського округу.

22.5.1893 р. – народився священник, педагог Зенон Ханат (130). Помер 5.10.1932 р.

22.5.1993 р. – померла актриса УНТ Тамара Симко (30). Народилася 15.1.1930 р.

24.5.1908 р. – народилася на Закарпатті вчителька в Суліні, Завадці, Тополі та Сабінові, культурно-освітній діяч Агата Гриць (115). Померла 4.7.1977 р.

24.5.1908 р. – народився у Мальцові Бурдівського округу педагог, громадсько-культурний діяч Степан Ковальчик (115). Помер 13.3.1963 р.

29.5.1453 р. – турецька армія під проводом султана Мехмеда II захопила Константинополь.

У бою загинув Константин XI Палеолог (Драгаш), останній візантійський імператор.

Зі смертю Константина XI Драгаша Візантійська імперія припинила своє існування (570)

29.5.1878 р. – народився український поет Петро Карманський (145). Помер 16.4.1956 р.

29.5.1928 р. – народився в Бехерові Бурдівського округу педагог, громадсько-політичний діяч Іван Лещинин (95).

30.5.1923 р. – засновано в Празі Українське історико-філологічне товариство (100).

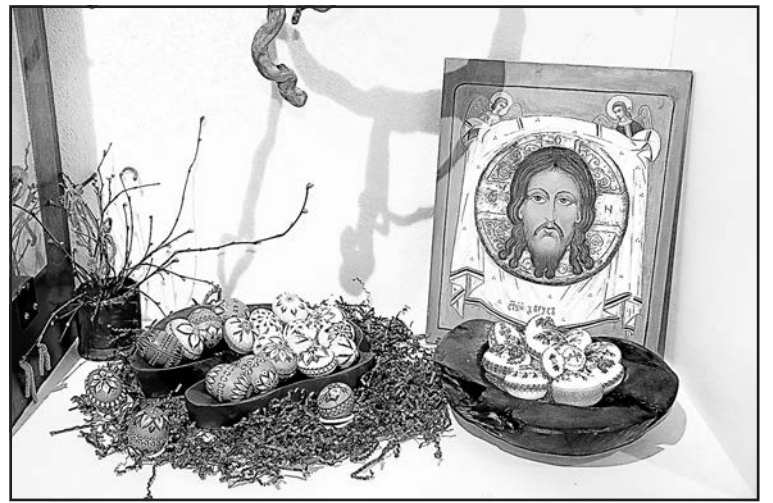
30.5.1948 р. – народилася колишня актриса УНТ Тетяна Кучеренко (75).

31.5.1943 р. – помер єпископ Мукачівської єпархії Олександр Стойка (80). Народився 1890 р.

1683 р. – створення однієї з найдавніших пісень про наше минуле – «Піснь о образі клокоцьком» (340).

5 квітня 2023 р. в СНМ – Музеї української культури у Свиднику відкрили 22 виставку «ПИСАНКИ 2023», в якій взяло участь 26 писанкарів з міст та сіл Східної Словаччини.

На виставці представлено 355 писанок різної форми, розміру, типових орнаментальних мотивів і техніки. Крім наведеної найголовнішої великодньої атрибутики, на виставці розміщені іконописні роботи українського художника Миколая Гмитра, що проживає на Старолубовнянщині. Ікони є невідомою частиною інсталяції виставки, створюють її духовну атмосферу. Талановиті учні Шко-

Виставка писанок у Свиднику

▲ Марія Кравець зі Свидника показала присутнім традиційне розмальовування яєць.

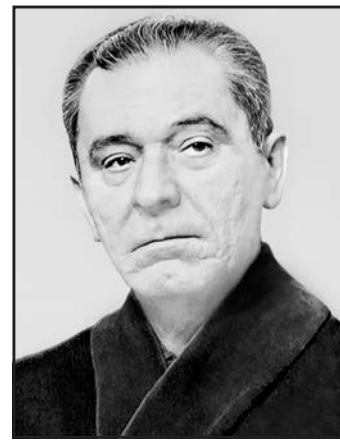
ли мистецтв у Свиднику разом зі своїми педагогами збагатили урочисте відкриття чудовим вико-

З листків календаря

Минає 125 років з дня народження Йосифа Кизака

З-поміж визначних церковних і освітніх діячів русинів-українців Словаччини своєю діяльністю виділяється Йосиф Кизак

Пряшеві. Був консисторіальним радником (1929) та титулярним каноником (1932), редактором єпархіальної газети «Русское слово» (1933–36). У зв'язку з ліквідацією Пряшівської греко-католицької єпархії 1950 р. на-вернувся в православ'я, відтоді

– на Православному богословському факультеті у Пряшеві: в 1954–55 рр. – продекан. Автор статей з питань філософії, загальної і спеціальної догматики, церковного права. Опублікував п'єси «Свадьбой починається, свадьбой кончається» (1935), «Именины у батька Духновича», «Присташ» (обидві – 1937; усі – Пряшів).

Р Дж.: Михайло Ричалка «Доктор теології Йосиф Кизак», архів газети «Нове життя».

▲ Микола Гмитра.

нанням народних пісень, а досвідчена писанкарка Марія Кравець зі Свидника показала присутнім традиційне розмальовування яєць.

Віriamo, що відвідувачі виставки отримають насолоду з побаченого, а може, й власноручно виготовленого, оскільки музей щороку проводить майстер-класи з розписування, тобто розмальовування писанок, на які можна ще зголоситися і після Великодня.

Виставка potrиває до 5 травня 2023 р.

Сердечно запрошуємо!

Мір'ям БОЖИКОВА.

Фото: Людмила Ражина.

Новини культури

КВІТЕНЬ ПІД ЗНАКОМ ВЕЛИКОДНЯ

• КІПР. В Українському домі в кіпрському місті Пафос проведено майстер-клас з писанкарства.

• ІРЛАНДІЯ. Українські волонтери Ірландії разом з партнерами організують у Дубліні ярмарок «За тиждень – Велик-

день, Україна в деталях», головною метою проведення якого є популяризація української культури й історичної спадщини.

• ПОЛЬЩА. У Варшаві провели майстер-клас з писанкар-

ства, що об'єднав за одним столом польських та українських дітей, які плекали справжнє великоднє диво – писанку – символ народження і символ життя.

• УГОРЩИНА. У Центральній бібліотеці Столичної бібліотеки Сабо Ервіна у Будапешті 5 квітня відбулося офіційне відкриття «Української книжкової полицки», яка містить понад 350 книг.

NOVE ŽYTĽA

адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 73. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada B NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР.

Рік видання 73. Головний редактор Мiрослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.